

۲۲۲۳۷۶۱
۱۴۰۸/۲۵

بفروئیہ در گذر زمان

مؤلفان:

مرتضی خاکزار بفروئی
حمید رضا بناء بفروئی

به کوشش:

سید مصطفی موسوی

تابستان ۱۴۰۰

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور : بفروئیہ در گذر زمان / مولفان مرتضیٰ خاکنزار بفروئی، حمیدرضا بناء بفروئی ؛
به کوشش سیدمصطفیٰ موسوی ؛ ویراستار محمدمهدی طباطبایی، امیرمسعود معینی .
مشخصات نشر : تهران: توانگران، ۱۴۰۰ .
مشخصات ظاهری : ۸۰۰ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۱۳-۳۳-۵
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
موضوع : بفروئیہ
موضوع : Bafriyeh (Iran)
شناسه افزوده : بناء بفروئی، حمیدرضا، ۱۳۴۸ -
شناسه افزوده : موسوی، سیدمصطفیٰ، ۱۳۳۹ -
رده بندی کنگره : DSR۲۰۷۵
رده بندی دیویی : ۹۵۵/۹۲۳۷
شماره کتابشناسی ملی : ۸۴۷۷۱۶۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

بفروئیہ در گذر زمان

که مؤلفان مرتضیٰ خاکنزار بفروئی، حمیدرضا بناء بفروئی

که ویراستار محمد مهدی طباطبایی، امیرمسعود معینی

که حروف چین حکمت خاکنزار بفروئی

که ناشر توانگران

که شمارگان ۶۰۰ نسخه

که نوبت چاپ اول ۱۴۰۰

که قیمت ۱/۰۰۰/۰۰۰ ریال

ISBN:978-622-6113-33-5

حق چاپ محفوظ است

❖ پیشکش به / ۱۹

❖ مقدمه آیت الله اعرافی / ۲۰

❖ پیش گفتار / ۲۱

فصل اول

مختصات جغرافیایی

❖ موقعیت جغرافیایی / ۲۷

❖ جمعیت / ۲۷

❖ تقسیمات کشوری / ۲۹

❖ صنایع و معادن / ۳۰

❖ زارعت و کشاورزی / ۳۰

❖ زبان و دین / ۳۰

❖ وجه تسمیه بفروئیه / ۳۰

❖ راههای ارتباطی و مواصلاتی / ۳۳

❖ راههای مواصلاتی درون شهری / ۳۳

❖ الف - راههای مواصلاتی به میبد / ۳۳

❖ ب - راههای مواصلاتی به اردکان / ۳۳

❖ راههای مواصلاتی برون شهری / ۳۴

❖ الف - راه شاهرود به شمال / ۳۴

❖ ب - راه مشهد / ۳۵

❖ ج - راه کربلا و عتبات / ۳۵

❖ د - راه اصفهان / ۳۷

❖ آب / ۳۸

(استحصال، نگهداری و استفاده بهینه) / ۳۸

۱- استحصال و دست یافتن به آب / ۴۰

قنات عسکرآباد، ربی، گردنبه / ۴۶

قنات یوسفآباد / ۴۶

قنات کچلگ / ۴۸

قنات عضدآباد / ۵۰

- قنات مبارز آباد / ۵۱
قنات شیخ ابوالقاسم / ۵۷
قنات اسدآباد / ۶۳
چاهها / ۶۷
چاه آب کشاورزی اسدآباد / ۶۸
چاه کشاورزی مبارز آباد / ۷۰
چاه کشاورزی عضدآباد / ۷۱
چاه کشاورزی شیخ ابوالقاسم / ۷۳
حفظ و نگهداری آب / ۷۵
آب انبارها محل نگهداری و ذخیره آب / ۷۷
آب انبار مسجد جامع / ۷۸
آب انبار توده / ۷۹
انبار حاجی میرحسین بالا / ۷۹
انبار حاجی باقر / ۸۰
انبار مصیب / ۸۰
انبار سیگ (سی اوگ) / ۸۰
انبار موسی / ۸۱
انبار حاجی سید اسدالله: / ۸۱
انبار بالوگ (بالگ) / ۸۱
انبار میدان قلعه / ۸۱
انبار حاجی عابدین / ۸۲
انبارهای حمام محله بالا / ۸۲
انبارهای سرپل / ۸۲
انبار حاجی حیدر / ۸۲
انبار حاجی سیدآقا / ۸۳
انبار مسجد امام علی علیه السلام / ۸۳
انبار شعبون / ۸۳
انبار توره / ۸۴
انبار حسنی پایین / ۸۴
انبار مسجد مقنیان / ۸۴
انبار قطب آباد / ۸۴
انبار حاجی ابراهیم / ۸۵
انبار حاجی آقامحمد / ۸۵
انبار حاجی ابوالحسن / ۸۶
انبار حاجی سیدعلی اکبر / ۸۶
انبار غلوم / ۸۸

- انبار حسن / ۸۸
 انبار حاجی فرج / ۸۸
 انبار مجد / ۸۸
 انبار مسجد جمعه / ۸۹
 انبار معظمه / ۸۹
 انبار کوچه جلیلی / ۸۹
 انبار مزار / ۸۹
 انبار فاطمه بیگم / ۹۰
 انبار حسنی بالا / ۹۰
 انبار سروش / ۹۰
 انبار توسلی / ۹۰
 انبار در نصیر / ۹۰
 انبارهای کوچه اشرافی / ۹۱
 انبار سر محله / ۹۱
 سقاخانه و سبو / ۹۲
 حوض‌ها / ۹۲
 سقایی / ۹۳
 شبکه آب، سانی آب آشامیدنی در بفروئیه / ۹۴

فهرست دوم

ادوار تاریخی

(بفروئیه از عهد باستان تاکنون)

- ❖ بفروئیه در عهد باستان / ۱۰۳
 بفروئیه قدیم / ۱۰۳
 پیر بفروئیه / ۱۰۴
 گورستان قدیمی بفروئیه و قبور یهودیان / ۱۲۳
 حادثه سیل مهیب و احداث بفروئیة جدید / ۱۲۶
 بفروئیه در دوره ایلخانان / ۱۳۶
 منابع اطلاعاتی دوره ایلخانان در بفروئیه / ۱۳۶
 موقوفات کارگزاران ایلخانان در بفروئیه / ۱۳۷
 الف- موقوفات رشیدالدین فضل‌الله همدانی در بفروئیه / ۱۳۷
 ب- موقوفات سید شمس‌الدین محمد یزدی در بفروئیه / ۱۳۸
 وقف‌نامه ربع رشیدی / ۱۳۹
 معرفی اجمالی خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی / ۱۴۰
 نگاهی به اصلاحات غازان‌خان و بازماندگان وی در حوزه کشاورزی و بازتاب آن در بفروئیه / ۱۴۳
 نکته‌یابی از وقف‌نامه ربع رشیدی / ۱۴۵
 سیدعبدالدین محمد یزدی بانی قنات عضدآباد و تاثیرات احداث این قنات / ۱۴۷

- قلعه بفروئیه از آثار دوره ایلخانی / ۱۵۴
معرفی اجمالی وقفنامه جامع الخیرات / ۱۵۸
بفروئیه در دوره آل مظفر / ۱۶۰
معرفی اجمالی امیر مبارزالدین محمد مظفری (مؤسس سلسله آل مظفر) / ۱۶۰
احداث قنات مبارزآباد و تأثیر آن بر عمران و آبادانی بفروئیه / ۱۶۳
عصر صفوی، دوره طلایی تاریخ بفروئیه و تلاوی تشیع ناب علوی / ۱۶۵
سیاست مذهبی صفویه و بازتاب آن در بفروئیه / ۱۶۵
مهاجرت علما و سادات موسوی از جبل عامل تا بفروئیه / ۱۷۰
پیامدهای حضور علماء و سادات موسوی مهاجر از جبل عامل به بفروئیه / ۱۷۴
بفروئیه در دوره انقلاب اسلامی / ۱۸۵
لبیک اهالی بفروئیه به یک انقلاب فراگیر / ۱۸۵
فعالیت علمی شاگرد بفروئی امام علیه السلام همزمان با تبعید ایشان به ترکیه / ۱۸۶
اوضاع انقلاب پس از تبعید امام / ۱۸۷
پایگاه‌های تجمع انقلابیون در بفروئیه / ۱۹۰
۲۱ رمضان ۱۳۵۷ و برگزاری مراسم ترحیم شهید قانع / ۱۹۲
بفروئیه، پس از پیروزی انقلاب اسلامی / ۱۹۹
بفروئیه در دوران دفاع مقدس / ۲۰۲
آزادگان سرافراز بفروئیه / ۲۰۹

فصل سوم

مدیریت و ساختار اداری بفروئیه

- ❖ نگاهی اجمالی بر ساختار اداری ایران / ۲۰۵
- ❖ مدیریت و نحوه اداره بفروئیه / ۲۱۷
- ❖ نظام کدخدامنشی / ۲۱۹
- ❖ انجمن ده / ۲۲۰
- ❖ انجمن قائم مقام / ۲۲۳
- ❖ شورای ده / ۲۲۴
- اولین دوره شورای اسلامی روستا / ۲۲۶
- دومین دوره شورای اسلامی روستا / ۲۲۷
- سومین دوره شورای اسلامی روستا / ۲۲۸
- چهارمین دوره شورای اسلامی و تبدیل دهستان بفروئیه به بخش به مرکزیت شهر بفروئیه / ۲۲۹
- پنجمین دوره شورای شهر بفروئیه / ۲۳۱

جامعه و فرهنگ بشری مدام در حال تغییر و تحول است. این تغییر و تحول به حدی است که شرایط فکری و زیستی مردم را از یک زمان نسبت به زمان دیگر متفاوت کرده تا جایی که ممکن است میان مردمان گذشته با مردم امروز، همفکری و هم‌زمانی وجود نداشته باشد. در چنین حالتی درک واقعی اوضاع و احوال گذشته برای همه یکسان نیست. از سوی دیگر، گذشته و وقایعی که در اجتماع رخ می‌دهند؛ همواره در معرض خطر فراموشی قرار دارند که سکوت و بی‌توجهی در ثبت وقایع، نه تنها خطر فراموشی را دو چندان می‌کند؛ بلکه شاهد انقطاع نسلی با گذشته و هویت تاریخی‌اش خواهیم بود.

لازم بود افرادی با ثبت وقایع گذشته به دور از حس ناسیونالیستی و تعصب محله‌ای و تنها با هدف بازشناسی هویت تاریخی و تمدن‌ساز میهن و زادگاه خود، زبان گویای وقایع بوده و زمینه‌آشنایی نسل جوان را با تاریخ و پیشینه دینی و ملی و ناموران این دیار را فراهم کنند تا خوانندگان گرمی به‌ویژه هم‌میهنان عزیز در جای‌جای میهن اسلامی به پسوند بفروئی در کنار نام خانوادگی خود مباحثات کنند.

هر جا صحبت از ثبت تاریخ شهر بفروئیه به میان آوردیم، مورد تشویق قرار گرفتیم. گویا یک نیاز جمعی بود، نیازی که تاکنون جامعه عمل پوشانده نشده بود. گرچه اندک اطلاعات مکتوب به صورت محدود در منابع دیده می‌شد و به جز یک جزوه مستندسازی محله بفروئیه که به همت پایگاه پژوهشی میبد در حوزه معماری و روند شکل‌گیری محلات بفروئیه جمع‌آوری شده بود؛ هیچ اثر مکتوب جامع که پاسخ‌گوی جنبه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، تاریخی، اقتصادی و غیره باشد، وجود نداشت. اقناع حس کنجکاو، پاسخ به سؤالات متعددی که در اذهان اهالی از زادگاهشان وجود داشت، حب به وطن و انتظاری که دیگران از تحصیل‌کرده رشته تاریخ داشتند و از همه مهم‌تر درخواست و تشویق نخبگان از جمله عزیز بزرگوار سید مصطفی موسوی

به عنوان یک شخصیت شاخص فرهنگی با ذکر این جمله که «اجر مکتوب کردن تاریخ و هویت بفروتنه کمتر از احداث فضاهای آموزشی، فرهنگی و مذهبی نیست»، این کشش درونی و شوق به تألیف را مضاعف کرد.

حاصل مصاحبت و همنشینی با آقای موسوی به عنوان مشوق، حامی و درخواست کننده، فتح بابی شد برای این حرکت فرهنگی که از ابتدا با در اختیار قرار دادن دفتری در دانشگاه علوم قرآنی، زمینه انجام مصاحبه از معمرین و مطلعین را فراهم کردند و نهایتاً در تمام مراحل تألیف از مساعدت و راهنمایی ایشان بهره‌مند شدیم.

در نخستین گام، با دعوت از صاحب نظران، علاقه‌مندان و مسؤولین شهر، گروه‌های مردمنهاد و مؤسسات خیریه، جلسه‌ای در شام غریبان اباعبدالله الحسین (ع) در سال ۱۳۹۶ در دانشکده علوم قرآنی با هدف استفاده از نظرات کارشناسی و دعوت به همکاری تشکیل شد. انگار این دغدغه همه بود که با استقبال گرم و قول همکاری و مساعدت حضار همراه شد. انگیزه تألیف و جمع‌آوری اطلاعات بعد از آن جلسه به صورت رسمی آغاز شد. برخلاف تصور، تألیف یک تاریخ محلی چندان کار ساده‌ای نبود. منابع مورد نیاز کم و آن تعداد هم که بود به راحتی قابل دسترس نبود. از روز نخست تا پایان تألیف، به‌طور میانگین با حداقل دو ساعت وقت‌گذاری به جمع‌آوری اطلاعات و نگارش پرداختیم. در این تألیف، از روش کتابخانه‌ای و میدانی و استفاده از تمامی منابع، از جمله مکتوبات، محسوسات، منقولات و معقولات بهره بردیم.

در زمینه مکتوبات، علاوه بر کتب و نشریات معدودی که وجود داشت؛ از اسناد و نسخه‌های خطی که بعضی در کتابخانه‌های معتبر ایران و بعضی هم در دست مردم بود استفاده شد. از دیگر منابع مکتوب، شجره‌نامه‌ها و نسب‌نامه‌ها بود. روشن است که بازیگران اصلی رویدادها، انسان‌ها هستند. چون انسان‌ها نقش عمده‌ای در تحولات تاریخی داشته و دارند؛ بنابراین شناخت آنها، اهمیت به‌سزایی در پژوهش‌های تاریخی دارد که توانستیم از شجره‌نامه‌ها نیز به خوبی در این پژوهش استفاده کنیم. از جمله

اسناد مکتوب دیگر که در بفروئیه از اهمیت بالایی برخوردار است و دست‌نخورده باقی مانده، موقوفات است که بهره کافی از آن برده شد.

منابع محسوس نیز، چه منقول و چه غیرمنقول، اطلاعات ارزشمندی در اختیار قرار دادند. این آثار هنری و باستانی، گونه‌ای رخداد تاریخی هستند که تا زمان حال باقی مانده و به ما این امکان را داد تا از دریچه آن با دوران گذشته ارتباط برقرار کنیم و اختصاصی‌ترین ویژگی‌های بفروئیه را در زمانی مشخص، آشکار سازیم. در شهرهای کوچک که منابع مکتوب کمتر یافت می‌شود؛ اصولاً اخبار و اطلاعات گذشته سینه به سینه منتقل شده است؛ از این رو منقولات به‌عنوان منبع دیگر مورد توجه قرار گرفت. در این خصوص با معمرین و افراد مطلع در حوزه‌های مختلف، در داخل شهر و حتی اهالی ساکن در خارج از شهر و استان‌های قم و تهران مصاحبه صورت گرفت. گرچه هماهنگی با افراد مصاحبه‌شونده، مصور و مکتوب کردن اطلاعات، دشوار و زمان‌بر بود؛ اما دشواری‌ها را به جان خریدیم. با توجه به اقوال مختلف، در بعضی موارد، سعی شد با چند نفر مصاحبه کنیم و آن خبری که از تواتر بیشتری برخوردار بود، ثبت شد و از ثبت اخباری که قریب به واقع نبود، خودداری شد. تلاش بر آن بود از تمام اسناد و شواهد استفاده شود اما با کم‌لطفی بعضی افراد، دستیابی به تمامی اسناد موجود یا اصلاً اتفاق نیفتاد و یا با سماجتی که به خرج دادیم با تأخیر چندساله حاصل شد که همین امر، یکی از علت‌های طولانی شدن مدت زمان تألیف بود. با در کنار هم قراردادن اسناد و شواهد موجود، اخبار و اطلاعاتی نیز، از طریق قوه استدلال و معقولات در طول مدت قریب به ۳ سال حاصل شد.

خوشحالیم که چاپ این مجلد در چندین فصل، توانسته تا حد زیادی پاسخ‌گوی نیاز اهالی باشد. البته به هیچ وجه مدعی جامع و مانع بودن آن نیستیم. مؤلفین معتقدند که مجلد حاضر، از نقص و عیب بری نیست و نمی‌تواند آیینۀ تمام‌نما باشد. بنابراین

از خوانندگان عزیز، صاحب نظران و جوانان تحصیل کرده استدعا داریم با مطالعه دقیق، موارد را گوش زد کنند، تا در چاپ های بعدی تصحیح شود. از این رو، پرونده این نوشتار، برای همگان به ویژه اهل تحقیق، همچنان گشوده است. امید است این کتاب، فتح بابی برای دیگر تألیفات باشد.

از آنجاکه انتشار تمامی اسناد، مطالب و عکس های جمع آوری شده در این مجلد امکان پذیر نبود؛ جهت سهولت و دسترسی علاقه مندان و پژوهشگران عزیز، تمامی اسناد و مدارک موجود در یک آرشیو طبقه بندی شده به صورت پیوست الکترونیکی به آدرس <http://hbafroo.blogfa.com> ارائه شده که امید است برای علاقه مندان راه گشا باشد.

در پایان، مراتب تقدیر و تشکر خود را از تمامی عزیزانی که منابع در اختیار قرار دادند، در مصاحبه شرکت کردند و یا با حمایت معنوی، مشوق خوبی برای انتشار این اثر بودند، اعلام می کنیم. گرچه لازم بود از تک تک این عزیزان نامی به میان می آوریم اما از آنجاکه بیم آن می رفت نامی از قلم بیفتد، ما را بر آن داشت تا از ذکر نام خودداری کنیم.

سید مصطفی موسوی

حمید رضا بناء

مرتضی خاکزار